

ADATOK.

A CSALLÓKÖZI JUHÁSZOK CZÉHSZABÁLYAI.

Nos Carolus sextus dei gratia electus Romanorum Imperator semper augustus ac Germaniae, Hispaniarum, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Luxemburgi, Wirtembergae et Thecae, superioris et inferioris Silesiae, princeps Sueviae, marchio Moraviae, comes Habsburgi, Tyrolis, Ferretis, Kyburgi et Goritiae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod fideles nostri providi Franciscus *Zalka cehae magister*, Georgius *Duducz*, Joannes *Kiss*, Georgius *Major*, Jacobus *Gál*, Joannes *Kánya*, Mathias *Bennesics*, Stephanus *Menyhárt*, Emericus *Kassa*, Michael *Duducz*, Martinus *Czifferi* et Franciscus *Sámoti magistri opiliones in districtu Csalóköz* comitatu Posoniensi existente degentes et commorantes, medio supplicis sui libelli repraesentaverint Majestati nostrae hunc in modum, quod tam et siquidem iidem supplicantes super confirmatione certorum quorundam cehalium articulorum hungarico idiomate conscriptorum, ac pro servando inter eosdem opiliones bono et regulato ordine concinnatorum et confectorum, benignas literas nostras privilegiales, die *vigesima sexta Decembris anno millesimo septingentesimo decimo septimo*¹⁾ clementer emanatas obtinuissent, verum quia easdem ex causali incendio conflagratas in anno modo labenti amisissent, hinc supplicarunt iterato Majestati nostrae debita cum instantia humillime, quatenus nos ejusmodi ipsorum cehales articulos, omniaque et singula in iisdem contenta ulterius quoque ratos, gratos et accepta habendo, literisque nostris privilegialibus inseri et inscribi faciundo, autoritate nostra regia innovando denuo approbare, roborare et ratificare, ac pro iisdem magistris opilionibus in districtu Csalóköz commorantibus universis perpetuo valituros gratiose confirmare dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor sequitur in hunc modum:

¹⁾ A csallóközi juhászoknak e legelső, 1717. évi czéhszabályai, a közlöttel azonos szövegben a Királyi Könyvek 31. kötetében a 425. lapon vannak bejegyezve. Szerk

1. Mivel az egyedül római igaz catholica hitnek megtartására és gyarapítására igen szorgalmatos gondunk vagyon, azért akarjuk, hogy senki ezen czéhmaster ne lehessen, hanem csupán csak az, ki az régi római catholica hitben vagyon; és mivel minden czéhekben az istennek dicsőssége és tisztessége fönt tartatik, azért akarjuk azt is, hogy ezen czéhben levő minden mesterek, mind mesterlegények, nemkülönben tanítványok és az mesterek cselédjei is Urnapján régvel 8 órakor mindnyájon ájtatossan és istenessen *Somorjában* jöjjenek és ottan az urnapi processión jelen legyenek. Ilyenképpen tudniillik, hogy egyik kezekben legyen gyertya, más kezében pediglen juhász-pácza, czéh-master pediglen a juhász-páczával rend szerént az juhász mesterek között utolsó fogja az zászlót követni. A zászló pediglen (melyet mentül előbb fognak elkészíteni, és somorjai templomba fognak állítani) ilyen lészen, tudniillik, egyfelül lészen leírva: Christus urunk egy báránynyal és juhász páczával és a mellett Szent Dávid király, királyi bozogánynyal és koronával, másfelül pediglen Christus urunknak születése és egy bárány egy heggyen leírva. Azon urnapján azonfölül mindnyájan a szent misét keresztényi ájtatossággal és tiszteletességgel meghallgatják és a szent mise alatt az offertoriumra mindnyájan elmennek, mely ájtatosságot az czéhmaster egy nappal ezelőtt kinek-kinek az mesterek közül tudtára fogja adni; az ki pediglen az mesterek közül ezen ájtatosságbul elégséges ok nélkül kivonná magát és jelen nem lenne, az olyan, hogyha juhász-master, két funt viaszgyertyában vagyis egy forént pénzben, hogyha pedig mesterlegény volna, egy funt viaszgyertyával vagyis fél foréntban az templomra megbüntettetik.

2. Légyen ezen nemes Pozsonyvármegyében csallóközi districtusban magános fő-czéhládája és azon czéhbéli mesterek ládája tartattassék *Somorjában* vagyis Szerdahelt, és választassék az juházmesterek közül egy, az ki érdemesebb, czéhmasternek, ugyhogy az egész böcsületes czéh, elrendelt napokon, az czéhmasterrel együtt oda, az hol az czéhbéli láda fog tartatni, öszvegyűjjenek és az czéhbéli szokásokat és articulusokat magoknak megolvastassák és megtartsák. Azon czéhbéli juházmesterek ládája pediglen lészen az fő-láda, az melyet minden juházmester azon csallóközi districtusban annak fog ösmerni és aztot érdemesen megbecsülleni.

3. Mivelhogy az most megirt ájtatosság Istennek dicsősségére és a keresztény lelkek jó példájára rendeltetett, azért tovább is akarjuk, hogy minden esztendőben, minden ezen juhászok társaságában lévő mesterek, legények és cselédjek is, az kívül csak meg fog lehetni, karácsony napján is *Somorjában* vagyis Szerdahelt, az hol az akkorbéli czéhmasternek közelebb és alkalmasabb lészen, és az éczakai szent

misén és czeremóniákon jelen legyenek és ájtatoskodjanak, és még azonfölül, mivel illendő, hogy az társaságban lévők, holtok után is az magok társmenterekről és czéhbeliekről gondolkodjanak, és az megholtak lölkéért is imádkozzanak, azért illendő, hogy minden esztendőben, nevezet szerint pediglen mindjárt úrnapija után való nap (hogyha alkalmasan meg lehet) szegény ezen társaságbul vagyis czéhbül megholt lölkökért egy szent misét szolgáltatassanak, nemkülönben az mesterek azon legyenek, hogy ünnep és vasárnap, az hol lehet, az cselédjek az szent misét hallgatni el ne mulassák, kiváltképpen pediglen nagy büntetés alatt senki közülök, se mester, se legény az husvéti szent gyónást és áldozást az anyaszentegyháznak bevett dicsiretes rendi szerént követni el ne mulassa.

4. Az urnapi processió után esztendőnként az egész czéh öszvegyűjön szokás szerint czéh- és atyamestert válasszanak magok közül, azkiknek is, az czéhládának két kulcsát kezében adják és azután egy ebédet adván az czéh költségebül, az szokott esztendőbeli czéh taxája, kitül-kitül megadattassék, ugymint az mester tartozni fog adni 50 pénzt, és az mester-legény 25 pénzt minden mentség és halasztás nélkül, melyet is az czéh ládjában fognak tenni, és azután rendszerint ezen új articulusokat magok között elolvassák, hogy kiki ahhoz tudhassa magát tartani.

5. Senki ezen czéhben be ne vétetessék, valaki előbb meg nem mutatja, hogy igaz anyaszentegyháznak rendi szerént való szent házasságból született és hogy azelőtt már szolgált érdemes czéhbeli mesternél, azhol is híven és jámborul viselte magát, és hogy a mint illik az juhász-mesterséget elégségesen megtanulta. Mindezekről pediglen legyen nékie elégséges testimoniális levele és obsitja attul az gazdátul, kinek szolgálatjában volt.

6. Azért is mivelhogy ezen czéh, *leginkább azért rendeltetett, hogy az juhgazdáknak és uraságoknak jobb és hívebb cselédje legyen*, és szebb rendtartás tartassék meg, azért szükséges, hogy minden tanítvány, a midőn befogadtatik, és azontul mesterlegénynek elégségesnek ösmertetik 3 foréntot, az mesterlegény peniglen az, mely mester lenni kívánna, az mesterlevélért 12 foréntot, az mely pediglen ugyan juházmester fia volna, az olyan csak 6 foréntot az czéh ládjában bétegyen az czéh-mester kezihez.

7. Ezen articulusok ellen, az melyek is az jó rendtartásért és juhászok között való sok rendetlenségek eltávoztatásáért adattattanak ki, ne légyen akármely juhásznak szabad, ezen csallóközi districtusunkban esztendőnél tovább lenni, úgyhogy az czéhben ne adja magát, melyet se az urak, se gazdák ne protegáljanak, sőt inkább magok is

compellálják, hogy czéhben adják magokat, holott pediglen annyira fejleskednének és ugyancsak nem akarnák czéhben adni magokat, azon csallóközi districtusunkban az olyanoknak maradása se lehessen. Hogyha pediglen valaki ezen czéhben adni akarná magát, az ki még czéhbéli mester nem volt, tartozik az czéh ládájában az olyan letenni előre, az társaságban való bevételért: 16 foréntokat és az templomra adni 2 font viaszgyertyát.

8. Hogyha pediglen, idegen helyről és más czéhből, valamely juházmester ebben az czéhben akarná adni magát, legelsőben is tartozik az maga böcsületes születése levelét az czéhmesternek, nemkülömben az mester bizonyáglevelét is, együtt az maga jóviseléséről való levéllel megmutatni, úgy azután az czéhben befogadtathatik, úgy mindazonáltal, hogy az czéhládában az mester 8 foréntot elsőben leolvasson, az ki mesterlegény lenni kívánna 4 foréntot, és kiki 2 font sárga viaszgyertyát az templomban. Hogyha pediglen ebből az czéhből, más juhászczéhben valamelyik juházmester, által akarna menni, az szabad legyen, úgy mindazonáltal, hogy az bizonyáglevéltől elmenetelekor letegyen 8 foréntokat.

9. Tartozni fog az czéhmester, maga mellé vévén egy hitves czéhbéli társát, minden esztendőben egyszer, ezen csallóközi Pozsonyvármegyében lévő districtusunkban, az egész czéhbéli mestereket meglátogatni, azoknak magokviselését és életek folytatását megvizsgálni, és hogyha valamelyiket találna feslett életben, vagyis gonosz cselekedetekben, aztot mindjárt érdemesen megbüntesse az czéh, holott pediglen nagyobb vétkek volna, az mely magistratus büntetése alá való volna, az olyan vétket azonnal az competens magistratusnak bemondják.

10. Holott pediglen az olyan vétkit valamely czéhbelinek, akár szeretetből, akár pediglen félelemből, vagyis akármely más okból, illendő magistrátusnak bé nem mondanák, az czéhmester maga és azon társa, az melyik véle volt az visitációban érdemesen fognak megbüntettetni.

11. Hogyha valamelyik mester vagyis juhászlegény, gonosz életre adná magát és tilalmas babonaságokkal élne, annál is inkább, hogyha valakinek azáltal legkisebb kárt tenne, azonnal az competens magistrátus által, érdemesen megbüntettessék és az czéhből kivettessék. Ne is legyen szabad nyöltelen legénynek, egy szolgáló leánynyal, az juhgazdaságot valakinél fölfogni és ilyenképen magát szolgálatban adni. Adatik arra is szabadság és hatalom az czéhnek, hogy, ha valamely mesterlegény parasztemberhez vagy az községhez szolgálatban adná magát és rosszúl viselte volna magát, vagyis az juhok legeltetésiben gondatlanul viselte volna magát, az olyant az czéhből kivetni, és az czéhbéli lajstrombul nevét kitörölni.

12. Hogyha valamely juházmester, az maga szállásán vagyis házában, valamely gonosz embereket tartana és azokkal társalkodnék, mely is hogyha ellene megbizonyodik, legelsőben 2 funt viaszgyertyával az templomban megbüntettessék, azután pediglen, hogyha többször is elkövetné, az czéhből kivettettessék, mindazonáltal hogyha olyas vétke lenne, azonfölül is szabad az urának ötet megbüntetni.

13. Hogy az igazságnak folytatása közöttök jobban szolgáltatassék, az midőn czéhmestert választanak, ugyanazon alkalmatossággal egy *törvénybíró*t is, valamely böcsületes, juhokat tartó *nemes embert* választanak, az mely előtt kiki maga panaszát megmondja, az igazság szolgáltatását várhatja. Az mesterek tanítványokból legényeket és legényekből mestereket csinálhatnak, úgy azután az volt czéhmesterek az czéhláda jövedelméről szépen és rendesen esztendőként számot is adjanak, és az kik ezen articulusok ellen vétettek volna, érdemesen megbüntettessenek.

14. Nem tiltatik az czéhbeli mesterlegény-juhászoknak, hogy, ha akarják magok között czéhbeli ládát tarthatnak, abban az helyben, az hol az mesterláda tartatik, az mely ládára 2 mesternek és 4 czéhbeli legénynek vagyis kevesebbnek kulcsa lehet, hogy az több czéhbeli mesterlegények is tanulhassanak és tudhassák az czéhbeli rendtartást, és hogyha valamelyike aprólékosabb büntetést érdemlene, magok közt azt meg is büntethessék és ugyan urnapján az mesterlegények czéhládájára jövedelméből egy ebédet adhassanak magoknak, minthogy pediglen költség nélkül mindezek meg nem készülnek, egy mesterlegény esztendeig 25 pénzt adhat ezen ládában.

15. Ne légyen szabad egy mesternek egyszerre egy tanítványnál többet megszegődni, akinek is 3 esztendőnek forgása alatt, szokott ételt, italt és ruhát is tartozik adni. És hogy az legényeknek beszegődése és esztendőbeli szolgálatja rendesen folyjon, valamint másutt, úgy itt is, Szent-Mihály napján fognak változni az juhászlegények, azkiknek is, hogyha jól viselik magokat, az mesterek az megszegődött bért igazán megadják, és semmi lett úttal meg ne tartsák, viszont az juhászlegények is tartozni fognak, híven, jámborúl és szorgalmasan dézmálni, hogyha pediglen az szolgálat nem tetszenék, aztat fertály esztendőnél előbb egymásnak föl köll mondani.

16. Mivel pediglen, ezen *czéh leginkább is azért föllálltatik, hogy az juhos gazdáknak és uraknak állandó és értelmes juházmesterek lehessen*, azért nem leszen szabad egy mesternek is esztendő alatt az urától elmenni. Azmidőn pediglen ideje kitelik szolgálatjának, szokás szerént, az urától magaviseléséről, szokott bizonyáglevelet vegyen, az mesterlegény pediglen az mesterétől, úgy, hogy azon levelet az czéhmesternek

megmutathassák arra nézve, hogy az czéhmester tudhassa kinek-kinek az maga jóviselését, és más úrhoz is recommendálhassa, és ártatlanul valahogy rossz hirit és nevét ne költsék, és kárt ne tegyenek irigységből is netalántán, olyan másutt maga szerencséit kereső juhász-mesternek.

17. Az istenes életnek, és jó rendtartásnak behozatására, másoknak is példájára, oltalmazkodjanak minden czéhbéli juházmesterek, legények és tanítványok az undok és mocskos szitkoktól és átkozódásoktól, valaminthogy az több czéhekben is keményen meg vagyont tiltva; és hogyha valaki találkozik, azki Isten ellen káromkodnék, vagyis más mestertársát megszidná, avagy szitkozódásra okot adna, az olyan az templomra egy funt viaszgyertyával megbüntettessék, és ha többször követné, az czéhben nagyobb büntetés légyen.

18. Hogyha valamely juhász-mesterlegény vagyis tanítvány megtalálna betegedni, tartozik az mester, betegségében hozzálátni, az menyire tehetsége engedi, nem tekintvén az betegnek szegény mivoltát, hanem Istenre nézve és körösztyénységtől viseltetvén, magáéból, vagyis az czéh költségével orvosoltatni, és szorgalmatos gondot viselni, hogy az olyan beteg, jóidején az szent gyónás által Istenivel megegyezzek, az szent sacramentumot magához vegye, és ha meg találni halni, aztot más czéheknek rendi szerént, czéhestül eltemettesse, és temetőhelyre ki is kísértesse és 3 szent misét az lölkiért mondasson, ha nem volna annyi értékje, az czéhláda költségével is. Avagy is, hogyha valamely legény vagyis tanítvány annyiban ereiben megfogyatkoznék, hogy szolgálatjával kenyerét nem kereshetné, körösztyén szeretetből, az társaság annyi irgalmasságot fog tenni véle, hogy az czéhláda költségével is megsegítsék, azminthogy tartozni fog minden czéhbéli mester az olyan ügyefogyott társoknak szállást adni és azmennyre lehet, étellel táplálni.

19. Ne is légyen szabad, semmi juhásznak valamely urnál vagyis gazdánál, juhok mellé szolgálatban állani, többször megnevezett Pozsony vármegyénkben lévő csallóközi districtusban, azki nem lenne ezen czéhben beiratva, hanem tartozni fog az czéhmester, az olyan nem-czéhbéli helyett, más jót és alkalmatost, azon fizetésért, az melyért az másik szolgált volna, állítani, és jóviseléséért is felelni, az maga böcsületinek és tisztinek elvesztése alatt, azminthogy az olyan nem-czéhbélit, az úrnak elsőben panaszt tévén, az czéhmester az szolgálatból el is tiltassa, mivel semmi kára az úrnak nem következik utána, holott pedig az czéhben oly mester nem volna, azki tetszenék az úrnak, szabad máshonné is, hozni juhászt magának.

20. Mivel ezen czéh, azért állittatott föl, hogy az sok gonosz cselekedetek eltávoztassanak, és az gonosz emberek kiirtattassanak, azért

akarjuk, hogy ezen juhászczéhben lévő mesterék, és igaz házosságbul született azoknak gyermekei és maradéki, minden helységeekben és tartományokban mind Magyarországbán, s mind Magyarországon kívül, böcsületes embereknek tartattassanak, minden czéhben befogadtassanak és más böcsületes emberek gyermekeit házastársul vehessék és ők is hasonlókhöz férjhez mehessenek, és hogyha valaki ezen articulus ellen valamit cselekednék, valahányszor történnék, mindannyiszor az királyi fiscusunk az olyan ellenkezőn 3 márka ezüstöt ipso facto megvehessen.

21. Hogyha az czéhmaster, valamely úrnak, vagyis juhos gazdának, juházmestert állít, hogyha kívánja az olyan úr, vagyis juhos gazda, tartozik érette felelni is, úgy, hogy ha vagy szántsándékkal, vagy tudatlanságbul, kárt tenne az juhokban, az czéhmaster atyamesterrel együtt tartoznak az olyan kárt megfizetni.

Nos itaque hujusmodi humillima supplicatione, praeattactorum magistrorum opilionum, in praedicto districtu Csallóköz degentium et commorantium, nostrae modo quo supra porrecta, majestate regia benignitate exaudita, clementer et admissa, praeinsertos ipsorum ceales articulos praesentibus literis nostris privilegialibus, de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento aliquali, insertos et conscriptos, quoad omnes eorumdem continentias, clausulas et articulos, omniaque in iisdem contenta, ratos, gratos et accepta habendo, denuo innovando, approbavimus, roboravimus et ratificavimus ac pro iisdem magistris opilionibus Csallóköziensibus, ipsorumque posteris et successoribus universis, perpetuo validituros, gratiose confirmavimus, imo acceptamus, approbamus, roboramus, ratificamusque et innovando confirmamus; salvis juribus alienis, *praesertim vero dominorum terrestrium* permanentibus, harum nostrarum secreto sigillo nostro, quo et rex Hungariae utimur, impendenti communitarum, vigore et testimonio literarum. Datum per manus fidelis nostri nobis sincere dilecti, reverendi, spectabilisque ac magnifici fratris Emerici e comitibus Eszterházy de Galántha, episcopi Wesprimiensis, locique et comitatus ejusdem nominis, supremi ac perpetui comitis, actualis intimi consilarii nostri, et per dictum nostrum regnum Hungariae, aulae nostrae cancellarii, in archiducali civitate nostra Vienna Austria die trigesima prima mensis Julii anno domini millesimo septingentesimo vigesimo quinto. Regnorum nostrorum Romani decimo quarto, Hispaniarum vigesimo secundo, Hungariae vero Bohemiae et reliquorum anno XV. Carolus m. p. (L. S.) Emericus Eszterházy episcopus Vesprimiensis m. p.

Hivatalos másolata az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában Mechanica. Cott. Posoniensis fasc. 28.

Közli: K. E.